

Historien om Julemanden, der faktisk var tyrker, indtil han blev amerikaner! Og hvad der deraf fulgte....

Engang for længe siden ...

Endelig november...om en måned er det december med gran, klejner, julefrokoster, æbleskiver og gløgg. Det er dejligt, og det kan være stressende. En del af juleforberedelserne starter allerede nu for de fleste af os. Alle kalenderpakkerne skal købes i november, noget af pynten skal fremstilles, adventskrans og kalenderlys skal i hus og man begynder så småt at købe de første julegaver. Og hvordan er det nu lige med vores julegaver...har de en historie? Ja da – lige som så meget andet, og en lille bid af den kommer her. Julegaver hører uløseligt sammen med Julemanden og nisserne og har tråde helt tilbage til Tyrkiet omkring år 270, - for da blev Julemanden født. Ja det vil sige, det gjorde han ikke, men da blev en lille dreng, Nikolaus, født. Den lille Nikolaus fik gode værdier med hjemmefra, - menneskekærlighed og gavmildhed. Han hjalp ofte mennesker i nød endda ofte anonymt, - selv om helt anonymt kan det jo ikke have været, når vi ved det den dag i dag. Den store hjælpsomhed og velgørenhed førte i sidste ende til at Nikolaus blev biskop, - en stilling han bestred, til han døde omkring 342.

Så gik der et par hundrede år, og Nikolaus var næsten glemt. Men pludselig begyndte velduftende olier at sive ud af kisten fra hans afsjælede legeme. Så var Nikolaus ikke længere glemt, hans popularitet voksede og voksede i takt med de utallige beretninger, ja vel nærmere overleveringer, om hans umådelige godhed. Til sidst blev Nikolaus kåret som helgen og fik navnedag d.6.december, hvor han derefter blev fejret i kirken med en stor messe hvert år lige indtil omkring 1400 år senere, lige til 1969... det vender vi tilbage til.

De artige børn – og de knap så artige.

D. 28. december var også en stor kirkedag, da fejrede man De Uskyldige Børns Dag – en dag hvor børnene hjalp til under gudstjenesten. I begyndelsen af middelalderen fandt man på at lægge de to messer sammen, og holde samlet messe d.6. december, og alle de deltagende børn fik en særlig Nikolausmønt. Den tradition forsvandt næsten før den var blevet en tradition, og i stedet blev det almindeligt, at alle de deltagende børn fik en rigtig mønt eller en lille gave. Derfra var der ikke langt til at alle skolebørn skulle have Nikolausgaver d.6. december, - ja det vil sige kun de artige børn, naturligvis. De dovne eller knapt så dygtige stakler fik et ris som symbol på, at de fortjente smæk.

Langsomt blev det også en tradition, at en person udklædt som Sankt Nikolaus gik fra hjem til hjem med smågaver til børnene. Med sig havde han sin tjener, der ofte var udklædt som buk. Tjeneren skulle hamre på døren, - og uddele ris til de uartige. Man kan jo nok regne ud hvem af de to, der blev den populære!! Da Danmark forkastede katolicismen ved reformationen i

1536 holdt man op med at fejre Sankt Nikolaus i kirken; men traditionen med Sankt Nikolaus og gaverne var blevet så populær, at den kom til at overleve.

Den store transformation fra den gode Sankt Nikolaus i sit fine helgentøj, der delte både ris og ros ud, til den store runde og gemytlige rød- og hvidklædte Julemand, som vi kender i dag, begyndte så småt i 1600-tallet, hvor mange europæere slog sig ned i Amerika. De mange forskellige landes skikke forenede sig langsomt til en fælles amerikansk skik som vi kender den i dag – med Julemanden der kommer julenat med gaver, mens børnene sover.

Verdens bedste "brand" – som de siger på engelsk

I begyndelsen af 1800-tallet fik Julemanden en relancering, der begyndte i Tyskland. Man begyndte igen at fortælle historier om Julemanden – sådan lidt tilpasset den nye tids strømninger og holdninger bl.a. konstruktionen af barndommen som en særlig periode i menneskets liv– og man begyndte at lave billeder af Julemanden – man kreerede sådan set en helt ny identitet, der passede til den nye tid. Julemanden var dog stadig en alvorlig, streng, retfærdig men alligevel god og venlig herre i nydelig klædedragt. Han havde også stadig en hjælper ved sin side, der skulle straffe skarnsungerne, mens han selv stod for gaverne til de dydige og artige.

Den endelig forvandling til vores velkendte joviale Julemand, der kun deler gaver ud, er festligt klædt i rødt og hvidt og bor – vist nok - på Nordpolen, ja ham kan vi takke Coca-Cola og Walt Disney for at gøre til allemandseje, han er en kommerciel figur der via markedsføring og konceptudvikling er blevet en del af juleræset i stort set hele verden ...ak ja ,mere romantisk er det ikke. I 1931 skulle Coca-Cola lancere en stor julekampagne; et smart hoved fandt på at bruge den allerede kendte julemand, der op igennem 20'erne var blevet en rund, jovial mand i ført rød-hvide klæder. Det var jo netop koncernens signalfarver, så det var bare et spørgsmål om at give ham en cola i hånden! Disney, der havde sans for en god forretning, udnyttede året efter muligheden og lavede en film om Julemandens værksted på

Nordpolen. Julemanden har siden dengang set ud, som Julemanden skal se ud!!! Og i år fylder han så 80 år med sit "nye" udseende.

Og hvorfor fejres Julemanden så ikke mere på sin navnedag, Sankt Nikolausdag, d.6. december, i den katolske kirke? Jamen den stakkels mand har lidt den tort at være blevet smidt ud af den katolske kirke, og har tilligemed fået sin navnedag slettet som fejningsdag. Og det er faktisk Coca-Colas og Disneys skyld! I takt med at Julemanden blev mere og mere kommerciel og den oprindelige religiøse betydning svandt i de fleste lande, tog den katolske kirke i 1969 konsekvensen af at Julemanden var blevet "mere verdslig end religiøs" som den daværende Pave udtrykte det; den givende og medfølelse helgen fra Tyrkiet var blevet en kommerciel figur skabt af amerikanske pengemænd.

Nå, efter denne triste historie om en helgens endeligt/glade beretning om vores rare Julemand, er det vel på sin plads at skrive lidt om julegaver både før og nu. Og gøre opmærksom på, at hvis man er vild med at få gaver, kan man faktisk få sin første julegave sidst i november/først i december og den sidste 6.januar, hvis man gider bevæge sig lidt rundt i verden og være på rette sted på rette tid –dejlig tanke, ikke sandt?!

Gaver, gaver – og flere gaver!

Som det eneste land starter Finland allerede med julegaver aftenen før den første søndag i advent, hvor mange fejrer en miniaturejuleaften med et lillebitte juletræ med minipynt og småbitte lys. Man spiser traditionel finsk julemad, og børnene får en lille julegave.

Julegaveræset starter så småt d.5. december i både Holland, Tyskland, Jugoslavien, Østrig og Polen. I Holland er traditionen at Zwarte Piet, der er Sinterklaas' medhjælper, i løbet af dagen stiller en kurv med gaver udenfor døren. Det er almindeligt at alle gaver er forsynet med små vers underskrevet af Sinterklaas. Om aften sidder man ved et veldækket kaffebord og får gaverne. Om aftenen sætter mange børn også deres sko i vinduet, der lægger de så lidt gulerødder til Sinterklaas' hest. Næste morgen er det spændende at se det slik og de smågaver Sinterklaas har lagt som tak for gulerødderne.

I Tyskland stiller børnene deres sko uden for døren om aftenen d.5. december. Næste morgen kan man se at Nikolaus har været der med et lille ris – ikke et af dem til at slå med! – med chokolade og småkager på. D.6. om aftenen er traditionen at to voksne klæder sig ud som Nikolaus og hans hjælper Knecht Ruprecht. Når så børnene har sunget en lille sang for dem eller fremsagt et lille vers, får de små gaver.

I Jugoslavien får børnene d.5. december besøg af Nikolaus, der kommer sammen med Engelen og Djævelen, og deler smågaver ud. Næste morgen får børnene så julegaverne, som forældrene i nattens løb har lagt i vindueskarmen.

I Østrig er der d.5. december Nikolausoptog, hvor Nikolaus og hans tjener Knecht Ruprecht også deltager. Nikolaus overhører børnene i katekismus og belønner dem med slik og nødder. Knecht Ruprecht er med for at straffe dem, der ikke er så dygtige....men det gør han vist ikke for alvor!

Katolsk udstødelse eller ej – i Polen fejrer man helgenen Nikolaus d.6. december, - og alle børn får smågaver.

Så sker der virkelig ikke meget på gavefronten før d.24. december, hvor rigtig mange gør som os, - har et juletræ, spiser hjemlandets traditionelle retter og pakker gaver ud om aftenen. Der er små variationer fra land til

land, - og nogle af de lande hvor børnene har fået gaver allerede d.5. eller 6., ja da får de såmænd lige én gang til. Så man er et heldigt barn, hvis man bor i Finland, Tyskland, Østrig og Polen.

I Frankrig går man til midnatsmesse d.24., og først når man kommer hjem fra den, åbner man julegaver. Julegaverne har Père Noël været forbi med under messen. Alle har sat et par sko frem henne ved juletræet, og gaverne ligger på eller omkring skoene. Er der meget små børn i familien, pakker de først gaverne op næste morgen. Næste dag er eftermiddagen familiebesøgenes tid – bedsteforældre har ofte pyntet et fint træ til børnene....med flere gaver på.

D.25. december fejres julen først rigtigt i lande som Italien, Skotland, England, USA og Grækenland. De italienske børn får deres julegaver om morgenen. Den store julemiddag er midt på dagen, og da er det skik at børnene lægger et lille brev under forældrenes servietter, hvor de lover at være gode børn i det kommende år. De skotske børn vågner op til fyldte julesokker d.25. december, Santa Claus/Father Christmas har været forbi i løbet af natten. Når sokkerne er tømte, er der morgenmad, og så er der den store gaveuddeling. De engelske børn tømmer også deres sokker om morgenen, men de må vente til efter julemiddagen om aftenen med at pakke resten af gaverne ud. De amerikanske børn starter også med julesokkerne, og så pakkes der ellers gaver ud før morgenmaden. I Grækenland er det den hellige Basilius, der er kommet med gaverne, som deles ud efter aftensmaden. Basilius (ca.329-379) var biskop i oldkirken fra 370 til sin død i 379.

Nytårsaften er også gaveaften i et par lande. Italienerne hænger denne aften strømper op, og de bliver hængende til d.6. januar. Hver aften kommes der nye smågaver i til de artige, kulstykker (dog lavet af sukker) til de mindre artige. I Armenien samles hele familien omkring midnatstid, man spiser godt, husets ældste velsigner de forsamlede og man udveksler gaver.

5.januar er det endelig begyndende gavetid for de spanske børn, der hver stiller et par sko i et halvåbent vindue sammen med en lille bakke med tre glas vin og kager til De Hellige Tre konger samt lidt grøntsager til deres heste. Om morgenen d.6. januar får børnene så de gaver De Hellige Tre Konger har lagt til dem i og omkring skoene. Om formiddagen besøger man familie og venner, og får de gaver, De Hellige Tre Konger har lagt der. De italienske børn får gaver i sokkerne (igen!) af La Bafana, - en sød, rar og grim heks der kommer flyvende på sin kost Hellig Tre Kongers Aften. I ly af nattens mulm og mørke lægger La Bafana så små gaver eller slik til de søde børn og sukker "kulstykker" til de uartige.

Og i Tyrkiet hvor julemanden egentlig stammer fra, - ja der går man faktisk ikke op i al den julefejring, man fejrer nytår! Men i den lille tyrkiske by Demre, der engang i forne tider hed Myra, ligger resterne af en kirke, der siges at være julemandens kirke. Så i byen Demre holder man en festival hvert år d.6. december, hvor nissemand så danser lystigt rundt. Både kirkeruinen og festivalen er turistattraktioner, og det er den væsentligste grund til, at man gør noget ved det!

Og så går der knap 11 måneder før det hele starter forfra igen med den finske miniaturejul. Ups – manglede der lidt om nisserne....bare rolig, den historie kommer til december. Rigtig god november.